

Moje styky a spolupráce s Volodymyrem Hnatjukem

K mému seznámení a potom ke vřelému přátelství a mnoholeté spolupráci s Volodymyrem Hnatjukem došlo zásluhou Ivana Franka a jeho přátel, zejména Mychajla Pavlyka.

Jako student gymnasia četl jsem český překlad Frankovy novely „Na dni“, která mne vzrušila tak, že jsem se již tenkrát rozhodl naučiti ukrajinštině, abych mohl číst i jiné Frankovy spisy a překládati je do češtiny.

Po svém vstupu na universitu na podzim roku 1894 mně v tom byl nápomocen tehdejší mladý polský žurnalista Leon Wasilewski (potomní otec Wandy Wasilewské — Kornijčuk), který přijel na čas studovati do Prahy. Wasilewski předtím pobýval delší dobu vo Lvově, kde se přátelil s Ivanem Frankem a jinými činiteli „ukrajinsko-rusínské radikální strany“ i kulturními pokrokovými pracovníky ukrajinskými v Haliči, psal o tamním ukrajinském životě do časopisů polských a některých pokrokových ruských. V této práci pokračoval i v Praze, psal o tom do časopisů českých a jeho rukopisy jsem překládal do češtiny.

Wasilewski o této mojí spolupráci a mém zájmu o ukrajinské věci psal Ivanu Frankovi, takže on už byl o mně informován, když v roce 1895 přijel do Prahy navštívit tehdejší velkou etnografickou výstavu československou. Když se chystal do Prahy, přišla do Lvova zpráva, že v Sofii zemřel Mychajlo Drahomanov. Franko s Pavlykem spěchali tam na pohřeb, ale maďarská pohraniční policie je na několik dní zdržela. Tím vším se opozdil Frankův příjezd do Prahy do pozdního léta, kdy všechny osobnosti, s nimiž se zde chtěl setkat, byly na dovolené mimo Prahu.

Tak jsem byl vlastně snad jediný Čech, interesující se o ukrajinské věci, se kterým sa tenkrát Franko v Praze setkal a tak započala moje známost s Frankem.

Brzo potom jsem poslal Frankovi můj překlad jeho novely „Do svitla“; byl to po pěti letech (po přerušení, způsobeném persekucí pokrokového tisku českého za vyjimečného stavu) zase první překlad z Franka do češtiny, za nímž rychle následovaly mé další překlady Frankových tvorů, které zahájily novou epochu českých překladů Frankovy tvorby, v nichž potom pokračovali i jiní překladatelé.

Tím započala i moje korespondence s Frankem a vzrostl můj zájem o celkovou

jeho mnohotvárnou velkolepou činnost, v důsledku čehož jsem se rozhodl, že ho v létě 1896 navštívím ve Lvově. Zatím jsem se také dověděl o sisylóvské práci, kterou započal Frankův tábor rozvíjetá na tehdejší „Uhorské Rusi“, aby tam zachránili ukrajinský živel před úplnou maďarizací. To mne přivedlo k rozhodnutí, že zajedu do Lvova — přes „Uherskou Rus“, dnešní Zakarpatskou Ukrajinu.

Franko a Pavlyk přijali toto mé rozhodnutí s velkou radostí a nadějí, že jim tam v těch jejich snahách snad i trochu pomohu. Ihned pověřili Hnatjuka, který poznal Zakarpatskou Ukrajinu nejlépe, aby mně poslal podrobné informace.

O této své cestě jsem napsal obšírnou stať, jež byla uveřejněna v prjašivské „Dukli“ (1957, číslo 4.) pod titulem: „Moja podorož po Zakarpatskij Ukrajině v 1896 roci — vnesok do istoriji nacionalnoho vidrodžennja ta socialnoho samousvidomlennja ukrajinskoho narodu Zakarpattja.“

Když jsem potom ze Zakarpatí přijel do Lvova (zastaviv se cestou ve Stryju u Ochrymovyča, abych s ním pobesedoval o zakarpatských věcech dle zkušeností na cestě získaných), uvítali mne tam Franko, Pavlyk, Hnatjuk velmi vřele. Pobyl jsem vo Lvově 6 týdnů a každý týden jsem býval hostem u Franka nejméně třikrát nebo čtyřikrát po celé hodiny.¹

V důsledku předřečeného dostal jsem od Hnatjuka první (osmistránkový) dopis, datovaný 20. V. 1896, v němž píše, že se dověděl od M. Pavlyka, že zamýšlím zajeti na „Uhorskou Rus“, i podává mně informace a rady: především mám si opatřit od pražské policie t. zv. „Legitimations-Karte“, která mi poslouží za osobní průkaz — další nějaké dokumenty nejsou potřebny.

Budu-li cestovati částečně pěšky, mám si vzít s sebou vojenské nebo uherské komitátní mapy, ale při cestách do Karpat je nutno vzít si v některé vesnici průvodce, což je snadno, „nebot rusínský lid v Uhrách je velmi chudý a tedy za odměnu Vás průvodce zavede, kam budete chtít. Nejlepší příležitost mluvit s vesničanem je právě když se vezme za průvodce. Než se dáte s ním na cestu, kupte mu láhev páenky (horivky), aby jí zahnal myšlenky na svůj nešťastný osud, kupte mu tabák, a tím si ho hned získáte a můžete se ho vpytávati, na co chcete. Tento způsob rozhovoru se sedlákem je nejlepší, protože neuzbuzuje ničí pozornost.“ (Tu myslil Hnatjuk na policii, resp. četnictvo.)

Dále Hnatjuk píše: „Co do popů a učitelů — s těmi je nutno býti velmi opatrným: oni všichni jsou duševně již Maďary, a zvou se Rusiny jen proto, že občas hovoří se sedláky rusinsky, a že jsou řecko-katolíky, nebot u nich náboženská příslušnost je také znakem národnosti — kdo je řecko-katolík, je Rusín, i když by o Rusi nikdy ani nesnil. Avšak bylo by dobře, abyste poznal několik iakových příkladů, nebot jinak byste neseznal, jak vypadá maďaron.“

Potom mi Hnatjuk doporučuje, abych zajel do Strojny, kde je farářem Žatkovyč, „nejlepší z uherských Rusinů.“

Další informace jsou o řecko-katolických klášterích, hlavně o největším: v Mukacevě. Tu píše, že tamní „mniši jsou úplně prosáklí maďarským duchem; oni Vás sice přijmou dobře, ale nic více. Jako všichni maďaroni budou dokonce

¹ O mých stycích s Ivanem Frankem napsal jsem v jeho jubilejním roce 1956 velký počet stať v tisku ukrajinském i českém. Nejobširnější moje studie o tom byla uveřejněna ve dvou sbornících, jež vydala Slovenská akademie věd v Bratislavě, a to v jazyku českém a slovenském r. 1957 pod titulem: „Z dejin československo-ukrajinských vzťahov“ (str. 573—591) a r. 1959 v ukrajinském jazyku pod titulem „Z istoriji čechoslovačko-ukrajinských zvjazkiv“ (str. 614—642).

nařikati na Maďary, zvláště na civilní snátek a dnešní vládu, která jej zavedla, ale při tom budou mezi sebou mluvíti maďarsky, a Vy, neznáte-li maďarčinu, budete tam sedět jako na tureckém kázání.² Kraličkyj, který se znal s Drahomanovem, už tam není, neboť zemřel. Navštívil jsem pokoj, kde bydlil, a jeho hrob, protože on byl jedním z lepších tamních lidí.“ (Byl to poslední mukačevský mnich ukrajinského smýšlení.)

Potom mne Hnatjuk povšechně informuje o zakarpatských „moskvofilech“, kteří se ještě nyní zabývají „literaturstvovanijem“. Oni se nazývají ještě Rusiny, respektive „russkymy“ (Rusy), a všichni jiní sami se považují za Maďary. Z těch „russkych“ jmenuje mi Kyryla Szabova v Košicích, Jevgenija Szabova a Viktora Gebeja v Užhorodě, Jevgenija Fencyka v Rakivci („vydává malý časopis „Lystok“, ve strašně barbarském jazyku“) a Michala Silvaja.

Poděkoval jsem Hnatjukovi dopisem z 30. V. za jeho informace a sdělil mu, že na Zakarpatsko pojedu přes Viděň a Budapešť. Žádal jsem ho o adresu vídeňského akademického ukrajinského spolku „Sič“ a některých tam sídlících ukrajinských činitelů (např. spisovatele Ščurata), abych je mohl navštívit, což jsem pak učinil a seznámil se zejména s historikem Kordubou. Také tyto podrobnosti uvádím, abych prokázal, jaký vliv měl Hnatjuk na moji ukajinistickou práci. Vedle Franka a Pavlyka byl to v tomto směru vliv nejsilnější.

Pokud se týče Zakarpatí, důležitější byla Hnatjukova žádost, abych v Budapešti navštívil profesora Čopeje. Píše: „On je gymnasiijním profesorem, vydává učebnice pro obecné školy rusínské v čistě rusínském jazyku, vydal též rusínsko-maďarský slovník v národním jazyku. Psal jsem mu, chtěje s ním navázati korespondenci, ale on mi neodpověděl. Nedotýkám se příčin, proč tak učinil, ale přece Vás prosím, abyste k němu zašel, promluvil s ním a hleděl se dověděti, zda-li dostal můj dopis, proč neodpověděl atd.“ Dále sděluje Hnatjuk, že žádal také Čopeje o zaslání jeho slovníku, protože ho v Užhorodě nemohl dostat. Hnatjuk neznal adresu Čopejova bytu, jen adresu gymnasia, kde on působil. Zašel jsem tam, ale dozvěděl jsem se, že Čopej nyní (v době prázdnin) není v Pešti, nýbrž na venkově, a tak jsem bohužel nemohl vykonati posláni, které mi svěřil Hnatjuk a sám jsem toho litoval, že jsem nepoznal jediného, tehdy veřejně činného Rusína v Uhrách, který tenkrát stál na stanovisku čistě národním, ukrajinském (kdežto druhý dobrý pracovník Žaikovyč, tenkrát ještě nejisté kolisal mezi moskvofilstvím a ukrajinstvím, jak z dalšího líčení vysvitne).

Při pozdějším setkání s Hnatjukem ve Lvově sdělil jsem mu svůj dojem, proč mu Čopej neodpověděl: patrně se obával, aby jeho korespondence se Lvovem nebyla maďarskou policií — která by jistě byla vyslídila — považována za „pánslávskou činnost“ (za jakou se tenkrát v Maďarsku považovaly všechny styky tamních Slovanů se Slovany mimouherskými). Nu, a to by mohlo Čopeje přivést do vyšetřování a trestu, po případě i zbavení existence. Není tedy divu, že z těch obav — nikoli z nechuti nebo zlé vůle — Čopej Hnatjukovi neodpověděl. Ale i tento příklad svědčí o tom, jaká to byla těžká, namáhavá, jak jsem už uvedl, přímo sisyfovská práce, které sa podujal na zmadarizovaném Zakarpatsku Frankův tábor, a jejímž hlavním aktivním činitelem byl právě Volodymyr Hnatjuk.

² Já jsem již tenkrát znal dosti dobře maďarštinu. Základy těchto znalostí měl jsem již od mladých let od své matky, která chodila do maďarských škol. Po vstupu na universitu r. 1894 zdokonalil jsem se ve znalosti maďarštiny na universitě.

Nedržel jsem se návrhu Hnatjukových co do plánu své cesty. Nepodnikl jsem velkou objíždku cestou do hor k Žatkovyčovi — spěchal jsem do „vlčí jámy“ maďaronského moskvofilstva či moskvofilského maďaronstva, do Užhorodu, abych tam poznal tehdejší „vůdce“ zakarpatského lidu, kterými byli výhradně uniatští popové.

Hnatjuk mi radil, abych v Užhorodě nejdříve vyhledal alumna tamního řeckokatolického semináře, Omeljana Mustyjanovyče, který s několika svými kolegy se již počal přikláněti k ukrajinství, a to právě vlivem a zásluhou Hnatjukovou. Ten mi psal, že Mustyjanovyč mne zavede k tamnějším moskvofilským popům, a sděloval mi, že už Mustyjanovyčovi o mně psal.

Ale i tam jsem postoupil jinak: byl jsem totiž před tím už v korespondenci s administrátorem Fencykova „Lystka“ (jež jsem si předplatil už z Prahy), kanovníkem Dmytrem Gebejem, kterému jsem už z Prahy napsal, že přijedu do Užhorodu. Gebej mi odpověděl srdečným listem, a pozval mne k sobě. Obával jsem se, že by se snad urazil, kdybych navštívil nejdříve Mustyjanovyče, a proto po příjezdu do Užhorodu jsem zašel do hotelu, najal si tam pokoj, zanechal jsem tam své kufry, a potom hned šel vyhledat Gebeje. Ten mne opět srdečně uvítal a hned se tázal kde mám zavazadla. Když jsem řekl, že v hotelu, vytkl mně to Gebej s poznámkou, že jeho dopis znamenal, že mám být jeho hostem; poslal mne zpět do hotelu spolu se svým sluhou, který měl dopravit má zavazadla do bytu Gebejova. Tak se také stalo; usídlil jsem se u Gebeje, a to mně umožnilo poznat důkladně, jak vypadají ti „vůdcové“ zakarpatského lidu, kteří se sami nazývali někdy sice *Rusíny*, ale obyčejně „*Rusy*“, a byli maďaroni. Gebej se mnou mluvil svým „*jazyčijem*“. Jeho žena byla prostá Rusínka ze selského rodu někde z východního Zakarpatí a mluvila se mnou tamním velice lahodným dialektem.

Ale když mluvili spolu nebo s dětmi, tu mluvili — i v mé přítomnosti — jediné maďarsky! (Děti už ani jinak neuměly.) Úmyslně jsem jim neprozradil, že rozumím maďarsky — chtěl jsem je nechat v domění, že maďarštinu neznám, aby mezi sebou mluvili po svém a já abych tím lépe vnikl do jejich názorů, a také abych seznal, co mluví o mně — ale v tem směru nebylo řečeno nic pro mne nepřívznivého.

Přede mnou nařikal také Gebej na Maďary kvůli zavedení civilního sňatku a stěžoval si na obtíže, jaké mají on a jeho druhové ve své „práci pro národ“, jak ji musejí prováděti většinou potají, aby je maďarská policie a soudy nepro-následovaly, a také proto se vykrucoval, když jsem mu (dle instrukcí Hnatjukových) doporučoval, aby udržovali styk s haličskými Rusíny, posílali „Lystok“ na výměnu za některé tamní časopisy, odebírali některé tamní tisky atd. To všechno, obával se, by bylo pro ně nebezpečné. A také se mnou nikdy nevyšel na ulici; i tu se obával, že by policie mohla v tom viděti něco závadného, že se Gebej stýká s nějakým „pánslávem“. Povolal tedy na druhý den Mustyjanovyče, aby ten mne zavedl k jiným užhorodským „ruským“ popům — všude setkal jsem se s tímže duchem a s týmiž obavami. Chovali se ke mně sice korektně, někteří i srdečně, ale pozoroval jsem, že byli rádi když jsem se s nimi rozloučil a odešel.

Vedle toho mi Gebej doporučil, abych zajel k některým jeho přátelům — popům na venkov. Dopsal jim, a ti si mne odváželi pak k sobě v selských vozí-cích a zase mne dovezli zpět do Užhorodu. Zmíním se jen o jednom z nich, abych na těch dvou příkladech (spolu s Gebejem) ilustroval ducha tehdejší „vůdcovské vrstvy národní“ na Zakarpatí. (O mnoha dalších psal jsem ve zmíněném článku

„Dukli“ r. 1957.) Byl to Alexander Mytrak v selu Voročově. Přijal mne také srdečně a pochlubil se tím, že po mnohaleté práci vydal slovník „rusko-maďarsko-německý“. Slova, které jsou podobna v ruském a ukrajinském jazyku, uváděl tam ve znění ruském, ale jiná, odchylná, vo znění ukrajinském, ovšem etymologickým pravopisem, s vysvětlením výslovnosti. Řekl mi, že po slovníku je velká popptávka se strany maďarských úřadů, jež ho potřebují k dorozumění s lidem, který neumí maďarsky. Jinak, co do rozhovoru o národnostních poměrech na Zakarpatí byl velmi zdrženlivým ke mně, „cizinci“, — ale přece neskrýval své pesimistické názory o budoucnosti rusínského lidu na Zakarpatí.

Podle rady Hnatjukovy líčil jsem také jemu, že před 100 léty i český národ žil v podobných těžkých poměrech, a přece se z nich dostal ke svému nynějšímu velkému kulturnímu rozvoji, ale v tom směru jsem nepozoroval, že bych byl oslabil jeho pesimismus (kdežto u jiných měl jsem přece jistý úspěch, jak mi Hnatjuk později sdělil, a značně větší u těch alumnů v užhorodském semináři, o čemž se ještě zmíním).

Informoval jsem Mytraka také o Hnatjukovi a sdělil mu, že on ho ještě letos navštíví. O této návštěvě napsal mi potom Hnatjuk v dopise ze 14. prosince 1896, který je výbornou charakteristikou tehdejšího nazírání „národních“ popů na Zakarpatí. Hnatjuk píše o něm: „Jakožto společenský člověk není zlý, ale jeho názory jakož i šiných tamních „Kacapů“ — zavánějí strašným reakcionářstvím... Slova „pokrok, demokracie“ jsou jim nesrozumitelná. A názory o národě — naprosto pesimistické. Dle jeho (Mytrakova) náhledu jenom „Bůh a car“ mohou pro něj něco udělati. Jestliže car pošle své pluky do Uher a postaví na vrcholcích Karpat děla s hlavněmi namířenyými proti Maďarům, pak uherští Rusíni budou šťastně žít; nestane-li se to, tedy bezpodmínečně zahynou.“ Co do jazyka soudil, že všichni Slované by se měli zřici svých národních „žargonů“, vzítí vzdělanou ruskou řeč za svou a přivoditi s'oučení (zlyttja) všech slovanských národů, jak to bylo illo tempore, kdy slovanské řeky oplývaly imlékem a medem...“

Musím ještě dodat, co mi napsal Hnatjuk v citovaném dopise ze 14. 12. 1896 o své návštěvě u Dmytra Gebeje (vykonané po moji letní návštěvě u něho): „V rozmluvě představil se mi neméně než jako mučedník za národní věc... Všichni že ho nenávidí proto, že je Rusín (!), že se všude mocně zasazuje za práva Rusínů. Když se mnou šel městem a já jsem mluvil ne příliš tiše rusínsky, stále se ohlížel, zda nás někto neposlouchá a řekl: „U nás není možno veřejně mluvit rusínsky, i vás i mne by mohli zatknouti.“ Polekal se tedy a také sám mluvil tišeji.“ (Z tohoto dopisu jsem pochopil, proč mne Gebej nikdy sám nevedl ke svým kolegům — popům, nýbrž posílal se mnou Mustyjanovyče; patrně se bál, že by jeho veřejný styk s Čechem mohl být pokládán Maďary za „pánšlávskou“ činnost.) „Má dosti velkou bibliotéku, — pokračuje Hnatjuk — sestávající většinou z ruských knih, jenom nevím zda je někdy používá. O některé knihy jsem ho prosil, aby mi je zapůjčil a poslal do Lvova, což on velmi ochotně slíbil, ale knihy neposlal. Na mé dopisy mlčel jako zařezaný. Když jsem mu poslal „Lirnyky“, vrátil mi je ihned a na titulní stránku napsal: „Vaši fanatyku³ neschvaluji a nepřijímám, děkuji. Buďte zdrav. Dmitrij Gebej.“

Tyto dva příklady (u jiných popů — s výjimkou pouze Čopeja a Žatkovyče — bylo to s nějakými obměnami podobné, jenže většina jich už tak propadla maďa-

³ „Fanatykou“ nazývali zakarpatští moskvofilové posměšně ukrajinský fonetický pravopis, ježž přímo nenáviděli, odmítali jej a nechťeli čísti nic, co bylo tímto pravopisem tištěno.

ronství, že nedoufali ani v pomoc „Boha a cara“) dostatočně charakterisují nesmírné obtíže v buditecké práci, jakou na Zakarpatí podnikl Frankův tábor, a především i v největší míře právě Volodymyr Hnatjuk, když se tam setkával s takovými „vůdci lidu“ — a jiných tenkrát nebylo.

Poněkud lépe začínala se — opět zásluhou Hnatjukovou — vyvíjeti situace u mladého pokolení — u alumnů užhorodského semináře, v čele s **Omeljanem Mustyjanovyčem**. Ten a několik jeho kolegů začali se Hnatjukovým vlivem poněkud přikláněti k ukrajinství, ale nebylo to tenkrát ještě naplno uvědomnělé (kromě Mustyjanovyče nepamatují se už na jejich jména). U těch našlo daleko větší ohlas moje vyprávění o těžkých poměrech českého národa na přelomu 18. a 19. století, o jeho národním obrození a velkém všestranném rozvoji v současné době — to v nich vyvolávalo jakousi naději, že by k něčemu takovému snad mohlo dojít i na „Uherské Rusi“. A rovněž dle přání Hnatjukova vybízel jsem je, aby odebírali rusínské časopisy a knihy z Haliče. Když mne o tuto propagaci Hnatjuk žádal, psal mi: „*Když budete sám s Mustyjanovyčem nebo s takovými lidmi, o kterých Vám poví, že se cítí býti Rusiny, vyliče jim Vaše národní vymoženosti, Váš boj za práva atd. — neboť to jimi pohnc — a potom je vybízejte, aby udržovali s haličskými Rusiny styky, kupovali knihy, předpláceli časopisy atd. Já, když se s někým takovým setkám, rovněž tak mluvím, a'e oni se domnívají, že já z toho určitě mám nějaký zisk, a proto tak mluvím. Řeknete-li jim to však Vy, budou Vaším slovům přikládati velkou váhu. Tím byste nám učinil velkou úsluhu, neboť byste přispěl k probuzení národního cítění mezi nimi.*“

Samozřejmě jsem vyhověl Hnatjukovu přání, ale tu mi mladí alumnové odpověděli, že zatím na to nemají finančních prostředků, i prosili, aby se jim zatím posílaly tiskoviny zdarma, a že oni je budou kupovati a časopisy předplaceti, jakmile se stanou kaplany a budou mít k tomu prostředky. Jak mi později bylo sdělováno, skutečně se tak v obojím směru stalo a ze Lvova mi bylo děkováno, že jsem tou propagací přece jen přispěl k žádoucímu cíli. Ovšem hlavní zásluha zde zase náleží Hnatjukovi. Mustyjanovyč a někteří jeho kolegové stali se potom uvědomělými Ukrajinci, a ve svém povolání zdárně působili pro národní věc, na rozdíl od starých maďaronsko-moskvofilských popů. Ale i u některých z těchto starších přece jen také padlo nějaké zrnko na dobrou půdu, když jsem pak při pobytu ve Lvově poradil, aby se jim posílaly některé tisky, tištěné etymologickým pravopisem.

Z civilních (nekněžských) osob zakarpatských náleží zvláštní zmínka tehdejšímu mladému studentu filosofie na universitě v Kluži (tehdejší Kolozsvár) **Hiodoru Strypskému**. Ten se dostal do styku s Hnatjukem, jeho vlivem přiklonil se k rozhodnému ukrajinství, přijel na jeden rok studovati do Lvova, psal čistou ukrajinštinou do řady haličských a bukovinských časopisů, uveřejnil některé překlady z ukrajinštiny v maďarských časopisech a vykonával na Zakarpatí zdárnou národní práci, jejíž podrobnosti mi nejsou známy — jen vím, že i tu hraje velkou úlohu zásluha Hnatjukova, který mi 2. srpna 1898 psal o činnosti Strypského, a dodal na konci: „*V každém případě i to je už velký pokrok na uherské Rusi, jestliže se nějaký člověk přiznává k čistému ukrajinství bez přiměsi maďarské a moskvofilské!*“ Tato věta jasně označuje, po jakých malých krůčcích kupředu mohla za těch tehdejších strašných poměrů pokračovati ta vskutku sisyfovská práce na Zakarpatí, konaná Hnatjukem a podpořená hnutím Ivana Franka. Ale v tomže dopisu referuje mi Hnatjuk ještě o dalších krůčcích pokroku na této ces'ě: „*Na Uhorské Rusi je nyní trochu více živo. O letošních prázdninách od-*

jelo 20 našich universitních studentů" (Hnatjuk tu zamlčel, že i v tom byla jeho iniciativa, jak jsem se já potom ve Lvově dověděl) „a provedli tam 6 koncertů ve 4 městech: Marmarošské Sihoti, Sevljuši, Husti a Užhorodě. Vrátili se sice do Haliče s velkým deficitem (přes 400 zlatých), ale dojem tam zanechali po sobě velmi dobrý, o čemž dokonce psala „Nedilja“.

Hnatjuk dále píše, že redaktor „Nedilji“ Vrabel vydal nedávno knížku „Ruskij solovej“ a dále učebnici pod názvem „Azbuca“ — a zmiňuje se, že se „Nedilja“ předplácí i v Haliči. Z toho soudím, že i na těchto „krúčcích pokroku“ měl Hnatjuk pravděpodobně jistou účast neboť vím, že byl s Vrabelem stále ve styku.

*

Druhý dopis, jež mi Hnatjuk poslal (z 26. V. 1896) a který je odpovědí na můj dopis jemu, začíná větami: „Opravdu se cítím šťastným, že jsem se mohl tak snadno s Vámi seznámiti. Myslím, že tato naše známost stane se něčím větším, nežli pouhou známostí, a proto od ní očekávám velmi mnoho.“

A skutečně se z ní vyvinulo upřímné, velmi krásné přátelství mezi námi. Jak se to projevilo v mé spolupráci s ním ve věcech zakarpatských, vylíčil jsem v první části této stati, a nyní bych je chtěl osvětliti i po ostatních stránkách.

V témže dopise Hnatjuk mne žádá, abych mu ze Zakarpatis sdělil, kdy a kterým vlakem přijedu do Lvova a píše dále: „Chtěl bych se s Vámi setkati nejdříve ze všech Lvovjanů.“ A bylo tomu tak: očekával mne na nádraží a zavedl mne do bytu, který mně spolu se svými přáteli opatřil — postarali se, abych mohl bydleti a stravovati se levně, čímž mně byl usnadněn tak dlouhý pobyt ve Lvově (původně jsem se zamýšlel tam zdržeti jen asi 14 dní — ale pak se doba mého pobytu tam trojnásobila).

Ve Lvově mně byl Hnatjuk nejčastějším průvodcem, zavedl mne nejdříve ke Frankovi a Pavlykovi a potom oni i on mne seznámili s velkým počtem ukrajinských pokrokových osobností; Hnatjuk také s mněma studenty a Franko zase i s různými polskými, Ukrajincům přátelskými činiteli, mezi jinými s *Boł. Wy-słouchem*, redaktorem „Kurjera Lwowskiego“ (v jehož redakci Franko deset let pracoval a psal v něm mnoho i o českých věcech), s jeho chotí, s básníkem Kasprowiczem a jinými. Hnatjuk mne také provázel na universitu, kde jsem si vyslechl přednášky některých ukrajinských (Kolesy, Hruševského) a polských profesorů.

S Hnatjukem jsme si ve Lvově mnoho povídali o zakarpatských věcech a mojích zkušenostech z cesty; on mi děkoval, že jsem se snažil jim tam napomoci v jejich snahách (později mi sdělil, že to bylo s jistým úspěchem — jež já ovšem považuji za skromný — ale přece nějaký byl, hlavně u Mustyjanovyče a jeho mladých druhů). Rovněž Franko a Pavlyk mi za to děkovali — a také že jsem Ochrymovyče přivedl k optimistějšímu názoru na budoucnost zakarpatského ukrajinského lidu. Hnatjuk mi hodně hovořil o svých zkušenostech z Uhorské Rusi a líčil přede mnou další plány svých výzkumů. Považuji za potřebné alespoň v krátkosti ještě doplnit údaje o Hnatjukově práci na Zakarpatis.

Celkem vykonal Hnatjuk od r. 1895 do 1903 čtyři cesty na Zakarpatis a dvě do Báčky a Banátu. Zamýšlel tam jezdit i dále, avšak nejdříve byl od toho zdržen nadměrnými pracovními úkoly ve Lvově a potom mu to bylo znemožněno pohrůzkou maďarské policie, že bude zatčen, přijde-li znovu do Uher.

A píše-li o jeho cestách na Zakarpatsko, musím podotknouti, že se tím vyznačují i cesty do oněch částí dnešního východního Slovenska, kde žijí Ukrajinci částečně kompaktně, částečně

jako menšinové ostrůvky mezi slovenským obyvatelstvem. Tu zkoumal Hnatjuk vlivy odnárodňovací — částečné nebo úplné poslovenštění některých těch ukrajinských ostrůvků a snažil se určit národnostní hranice mezi Slováky a Ukrajinci, což vedlo ke sporům s některými slovenskými, ale i českými činěliteli o skutečném národním charakteru těchto ostrůvků, o nichž Hnatjuk právem dokazoval, že jsou ukrajinské. i když obyvatelstvo tam bylo poměry přivedeno k tomu, že přijímalo slovenštinu v menší nebo větší míře za svůj obcovací jazyk.

Nemíním se v této stati obíratí podrobněji touto otázkou, která je velmi instruktivně a detailně popsána v krásné knize M. T. Jacenka „Volodymyr Hnatjuk“ (vydané 1964 v Kyjevě). Sám Hnatjuk ji objasnil celou řadou svých článků a knížkou „Rusyny prjašivškoji eparchiji i jich hovory“.

Zato chtěl bych se blíže zmíniti o způsobu jeho práce na těchto cestách na „Uherskou Rus“. Byla to vědecká práce etnografická, folkloristická a dialektologická, ovšem konaná v moderním, pokrokovém duchu, jehož iniciátorem byl mezi haličskými Ukrajinci Ivan Franko a v jehož smyslu pracoval rovněž Hnatjuk. Znamenalo to radikální odklon od dřívějšího romantického a idealistického směru v národopisu a folkloristice. Hnatjuk ovšem sbíral a zapisoval lidové zvyky, písně, pověsti, legendy, bajky, balady, koledy, vyprávění o zbojnicích, démonech atd., vedle toho zaznamenával národní obyčeje při různých svátcích, rodinných událostech a pod., aby tím vším mohl znázorniti dušerní život lidu. Ale tím se nespokojoval, nýbrž pečlivě studoval i jeho hmotný život, jeho sociální poměry, hospodářský stav, bídu a nouzi, jeho vykořisťování jak státním aparátem (neúměrně vysoké daně a jejich vymáhání bezhlednými exekucemi), tak i kapitalistickým systémem společenským. O zlořádech, které hnětly ukrajinský lid, jak v Haliči tak v Uhrách, uveřejňoval alarmující články, které vyvolávaly pobouření reakčních kruhů a jejich útoky na pisatele.

A všechna tato práce měla i ráz a cíle politické. Ivan Franko už na sjezdu pokrokového studentstva v Praze r. 1891 vyhlásil požadavek i teritoriálního sjednocení Ukrajinců uherských s haličskými, což byl na tu dobu počín revoluční (ke srovnání budíž uvedeno, že z českých stran tenkrát ještě žádná nevyhlásila programový postulat spojení Slovenska s českými zeměmi). Hnatjuk ovšem na svých cestách na „Uherskou Rus“ nemohl tento program veřejně propagovati, avšak jeho práce přes to směřovala k budoucímu tomuto sjednocení a tak se Hnatjuk dostal na dráhu politického, národního a sociálního pracovníka revolučního zaměření, čímž naplno se připojil k táboru Ivana Franka, jenž měl tentýž směr.

Jeho etnografická práce na Zakarpatí měla ovšem svůj samostatný odborný vědecký účel, ale zároveň byla mu před maďarskou policií maskou, již zastíral před ní svou buditelskou činnost, nacionální, politickou a sociální mezi ukrajinským lidem Zakarpatí, a v níž přes ty ohromné obtíže — jaké je nutno stále míti na zřeteli — které se mu stavěly v cestu, docílil přece pozoruhodných úspěchů. Mohu to potvrditi, protože jsem byl očitým svědkem této jeho obrovité práce a jsem šťasten vědomím, že jsem v ní jemu a Frankovou táboru poněkud — být jen měrou nepatrnou — mohl přispěti (jak vysvitne ještě z dalšího líčení).

Základem této buditelské práce ovšem bylo úsilí přivést ukrajinský lid na Zakarpatí k národnímu ukrajinskému sebevědomí a vymanití jej z vlivů maďaronského reakčního moskvofilství jeho tehdejších „vůdců“, o nichž byla už řeč. Hnatjuk proto na své cesty vozil s sebou spisy Ševčenkovy, Frankovy, Kocjubynského, Lesji Ukrajinky a jiných pokrokových spisovatelů, předčítal je lidu při svých návštěvách ve vesnicích, vykládal a osvětloval jejich význam — a těm kdo uměly číst, je potom ze Lvova za pomoci Frankovy posílal — ovšem zdarma. Byla to činnost velmi pracná, zdoluhavá, vedla ke zdárným výsledkům jen postupně po malých krůčcích, třeba i po delším čase, — ale vedla k nim přece. Zásluhy Hnatjukovy v tom směru jsou vskutku nad pomyslení veliké a zasluhují nejvřelejšího ocenění.

Roku 1897 rozhodl se Hnatjuk zahájití podobnou práci i v Báce a Banátu, jež tehdy byly součástí jižního Maďarska a dnes jsou připojeny hlavně k Jugoslávii. Tam byly rovněž ostrůvky

ukrajinského obyvatelstva, roztroušené mezi daleko počtenějšími koloniemi slovenskými, srbskými, rumunskými, německými a mezi Maďary.

Ve svých statích o Ivanu Frankovi psal jsem o tom, jak našim českým prostřednictvím došlo ku pronikavému vlivu Ivana Franka a jeho směru na pokrokovou mládež chorvatskou, která tenkrát studovala v Praze. Hnatjuk byl o této činnosti rovněž dobře informován, i žádal mne před touto svojí činností o doporučující listy na mé přátele v Chorvatsku, které chtěl navštívit a případně požádat o spolupráci. V krajích, kde byly tyto kolonie, jsem však žádného známého neměl, i radil jsem mu zajeti do Záhřebu, odkud ta zmíněná pokroková generace počala také národní uvědomovací akci mezi Chorvaty v Uhrách. Psal jsem mu: „*Oni teď chtějí pracovat i pro Međjumurce, Šokce a Bunjevece*“ (to byly ty chorvátské kmeny v Maďarsku). „*Pošlete mi pro ně brožury Ochrymovyče, Drahojanova atd. o Uherské Rusi a články v časopisech. Probudí-li se Chorvati v Uhrách (třeba jich je jen asi 300 tisíc), bude to opět posílení nemadžarských národností. Je už u nich protimaďarské smýšlení a vydávají časopis. „Neven“, jehož redaktor je s našimi Chorvaty ve styku. Pošlete ty brožury a „Etnohrafičnyj zbirnyk“ Jihoslovanské akademii věd v Záhřebě. Ona Vám pošle výměnou „Zbornik za narodni život Južnih Slavena“ — upozorním profesora Radića aby se zainteresoval o Vaše věci*“ (Radić byl tajemníkem Akademie, a Hnatjuk mi potom sdělil, že mu ty tisky poslal a dostal sám jejich tisky.)

Ohledně cesty do Záhřeby mi psal, že má v úmyslu tam zajeti, ale zatím neví, bude-li mít dosti peněz na cestu, a také se trochu obával, zdali při své nedostačné znalosti chorvaštiny by se tam dorozuměl. Na mé nové výzvy však opětovně sdělil, že má úmysl do Záhřeby zajeti. Patrně k tomu asi přece nedošlo, neboť nenacházím ve své korespondenci nijaké zprávy o tom ani od Hnatjuka ani od Chorvatů, ač ti se o Frankovo hnutí a jeho práci mezi selským lidem velice zajímali — obstaral jsem jim od Franka populární brožury radikální strany atd. a expedoval mi je většinou Hnatjuk.

V jednom dopise mi píše, jak by vítal spolupráci Rusinů a Chorvatů v Uhrách a Chorvatsku, od které by si sliboval velký prospěch. Ale k nějaké intenzivnější spolupráci nedošlo — patrně následkem toho, že Hnatjuk ji nemohl osobně ovlivnit, protože se příliš dlouho zdržel v Báčce, kde našel nečekaně bohatý materiál etnografický, jehož záznam mu zabral dva a půl měsíce. Do Chorvátska se vůbec nedostal.

Vedle 3 svazků etnografických materiálů z Bačky a Banátu, jež jsou částí jeho velkého, obdiv zbuzejícího sběratelského díla, vydaného celkem v 38 objemných svazcích pod souborným názvem „Etnohrafičnyj zbirnyk“ (z toho 6 svazků obsahuje materiále ze Zakarpatska) prokazují nesporně rusínskou národnost těchto ostrůvků jak v jižních tak i severních Uhrách (t. j. na dnešním východním Slovensku) čtené jeho stati uveřejněné hlavně v „Zapyskach Naukovoho tovarystva imeny Ševčenka ve Lvově“.

Dále o tom vydal citovanou již knížku „*Rusyny Prjašivškoji eparchiji*“ a druhou, mnohem podrobnější: „*Slovaky čy Rusyny?* (Pryčynok do vyjasnenja sporu pro nacionalnist zachidnych Rusyniv“.) První díl této knihy, původně otiskně jako stať v „Zapyskach NTŠ“, pojednává o Báčce a Banátu, druhý díl o Zakarpatí, resp. Východním Slovensku. V obou částech hluboce podloženými vědeckými důkazy Hnatjuk vyvrací tvrzení mnoha slovenských, českých i jinonárodních autorů o slovenské národnostní příslušnosti četných obyvatel míst v obou zmíněných krajích a podává důkazy o jejich národnostní příslušnosti rusínské.

R. 1898 vykonal Hnatjuk svou čtvrtou cestu na „Uherskou Rus“, která opět přinesla ukra-

jinské etnografii velkou vědeckou kořist a při které opět pokračoval ve své neúnavné buditecké práci.

Zatím vládnoucí politické polské kruhy v Haliči se rozhodly podlomit možnosti práce tohoto „nebezpečného agitátora“ a rozhodly se přeložit jej z jeho suplentské funkce na Lvovském ukrajinském gymnáziu na venkov do odlehlejšího městečka Samboru. Stalo se to v září 1898. Hnatjuk toto přeložení odmítl a ocitl se bez existence, bez chleba... Nechtěl odejít do zapadlého městečka, kde by neměl možnost vědecké a nacionálně politické práce.

Z této těžké životní situace jej vysvobodila okolnost, že v té době se podařilo směru Ivana Franka — jehož byl věrným stoupencem — docílit rozhodujícího vlivu ve Lvovském „Naukovom tovarystvu imeny Ševčenko“, nejpřednější a finančně poměrně dosti fundované ukrajinské vědecké společnosti v Haliči. Frankovu vlivu se podařilo docílit, že byl Hnatjuk od prosince 1898 jmenován sekretářem „Tovarystva“, které mu mohlo platit zatím jen 30 korun měsíčně, což byla třetina platu, jež by byl dostával jako suplent samborského gymnázia. Ale Hnatjuk dal přednost skromnému živobytí ve Lvově, kde mohl dále vědecky a politicky pracovat, a plně se věnoval práci v „Tovarystvu“, kde se potom stal ještě předsedou a sekretářem jeho etnografické sekce a dále vedle hlavního redaktora Ivana Franka spoluredaktorem „Literaturno-naukovoho visnyka“ (což mělo za následek i zvýšení jeho platu, takže už nebyl nadále v tak nuzných poměrech). Hnatjuk ve „Visnyku“ během let uveřejnil přes 30 svých studií, přes 200 recenzí a asi 30 příkladů, hlavně vědeckých prací.

Vedle toho Franko a Hnatjuk založili „Ukrajinsko-rusinský vydavatelský spolek“, jenž za několik let vydal 322 knih ukrajinských a ruských klasiků a překlady vědeckých i beletristických děl pokrokové literatury jiných národů. Řadu těchto knih Hnatjuk přeložil a v desítkách knih zveřejnil obsáhlé předmluvy nebo komentáře k nim.

Musil jsem tuto zmínku uvést v této části mých vzpomínek, která je věnována vylíčení Hnatjukovy činnosti na „Uherské Rusi“, poněvadž se tím vysvětlí, proč Hnatjuk v příštích letech na Zakarpatí nejezdil, jsa všemi těma úkoly ve Lvově zaneprázdněn do nejvyšších krajností pracovní možnosti, která u něho byla nadobyčejná.

Není divu, že toto nadměrné pracovní úsilí způsobilo, že Hnatjuk onemocněl a musel se r. 1902 odebrat na léčení na ostrav Korfu. Když se jeho zdravotní stav zlepšil, vypravil se Hnatjuk v březnu 1903 na druhou cestu do jižních Uher, hlavně do Banátu. Zde se Hnatjukovi sice ještě podařilo sebrati hojně folklorního materiálu, avšak pojednou maďarská policie odhalila v něm „nebezpečného agitátora“ na základě anonymního článku v budapeštském deníku „Magyar-ország“, v němž byl Hnatjuk nazván „moskevským emisarem, který v Uhrách provádí politickou propagandu a podněcuje ji penězi“. Policie slídila po něm a v jedné vesnici mu pod vyhrůžkou zatčení rozkázali okamžitě odtud odejít. Bylo to už na večer, Hnatjuk musel se odebrat do další vesnice a na cestě jej zastihl prudký déšť, takže se tam dostal na kůži promoklý, a dlouho tam ještě musil za noci bloudit v dešti, než našel útočiště pod krovem. Tato příhoda byla osudnou pro jeho zdraví a život — byla základem jeho onemocnění tuberkulózou, které sice ještě přes 20 let vzdoroval, ale která ho přece r. 1926 přivedla do hrobu v poměrně mladém věku 55 let. Kdyby nebyl podlehl následkům choroby, jakou obrovskou práci by byl mohl při své nezdradné pracovitosti, ještě pro svůj milovaný národ vykonati...

Pohrůzka policie, že by byl zatčen, kdyby se ještě odvážil přijít do Uher a jeho nemoc znemožnily mu další cesty mezi tamní Rusíny a pokračování v jejich etnografickém průzkumu a v jeho národní a sociální buditecké činnosti mezi nimi.

Avšak okolnost, že nemohl už dále jezdit do Zakarpatí nezmenšila jeho zájem o tamní větev ukrajinského národa. Pracoval pro něj neúnavně i dále, uveřejnil řadu dalších statí o jeho poměrech, (z části byly to statí bojovné proti všem jeho nepřátelům a potlačovatelům i proti domácímu škodlivému haličskému i maďaronskému moskvofilství) a psal o něm i ve své knize „Nacionalnje vidrodžennja avstro-uhorskych Ukrajinciv“, vydané ve Vídni. Byl i dále ve styku

s některými činiteli na Zakarpatí, kteří mu v jeho buditecké práci pomáhali. hlavně se Stryp-
ským a Žatkovycem.

A tu se musím vrátiti ještě do devadesátých let a zmíniti se o té spolupráci Žatkovycově, k níž mu stále dával podněty Hnatjuk, který ho postupně přivedl k plnému ukrajinskému nacionálnímu citění, jež v polovině 90-tých let ještě ne-
bylo pevné. Jako doklad toho uvedu Žatkovycův překlad Frankova — Hnatjukova
protestu proti maďarské oslavě milénia, publikace „*I my v Jevropi*“. V dopise
z 10. XI. 1896 tázal jsem se Hnatjuka, co říkal Žatkovyc mým korekturám
v jeho maďarském překladu, (které jsem prováděl na žádost I. Franka za svého
pobytu ve Lvově), např. když jsem jeho pojmenování Rusinů „*Oroszok*“ (t. j.
Rusové) opravil na „*Ruténok*“ a o jiných opravách. Pamatuji se, že mi Hnatjuk
odpověděl, že Žatkovyc vyslovil s mými korekturami souhlas.⁴

I tento drobný příklad svědčí o tom, jak pomaloučku na Zakarpatí postupovalo
rusínsko-ukrajinské uvědomění, když Žatkovyc, který se přikláněl k ukrajinství
vlivem Hnatjukovým, ještě r. 1896 Ukrajince nazýval „*Rusy*“. (Sám Hnatjuk
týto korektury nemohl provést, protože tenkrát ještě ovládal maďarštinu nedo-
statečně).

Žatkovyc potom počal psáti do lvovského „*Dila*“ a jiných časopisů a dokonce
chystal se vydávati ukrajinský list na Zakarpatí — k čemuž však následkem
velkých obtíží a překážek nedošlo. Hnatjuk mně 14. XII. 1896 psal, že Žatko-
vyc v prvních svých dopisech ještě užíval čistého „*jazyčija*“, ale že „*nyní jsou*
v nich stále větší stopy národního jazyka, ač jeho řeč není úplně čistá.“ (t. j. ru-
sínská). Dalším stykem s Hnatjukem, Frankem a ostatními haličskými Ukrajinci
Žatkovyc se stále zdokonaloval v tomto jazyce a ostře odmítal „*jazyčije*“.

To, že psal do haličských ukrajinských časopisů, byla za tehdejších poměrů
v Uhrách velká odvaha od Žatkovycě (stejně i od Strypského, který od počátku
psal čistou ukrajinštinou) — a k této odvaze ho animoval právě Hnatjukův vliv.

Ale horší to bylo s rozšiřováním na Uherské Rusi toho, co Žatkovyc v Haliči
publikoval. Ještě jakž tak se to dařilo mezi tamními moskvofilskými popy (jiné
inteligence, která by to tam četla, bylo poskrovnu) pokud to bylo tištěno etymo-
logickým pravopisem. Ale to, co bylo tištěno fonetickým pravopisem, to by byli
ti moskvofilové, nenávidějící „*fanatyku*“, odmítli. Uvedu zase jeden doklad: 30.
III. 1898 píše mně Hnatjuk: „*Kdybyste soudil, že by Žatkovycova stal otištěná*
v II. sv. Etnohrafičného zbirnyka“ pod názvem „Z a p y s k y e t n o h r a f i č n i
z U h o r s k o j i R u s i“ hodila se Vaším účelům, sdělte mi to a já napíšu Žat-
kovycovi, aby Vám poslal asi 10 exemplářů, neboť on i tak je má u sebe a neví,
co s nimi udělati.“ To je jistě výmluvná ilustrace tehdejších těžkých poměrů na
Zakarpatí pro práci v ukrajinském duchu mezi inteligentnějšími vrstvami.

Samozřejmě jsem si ty Žatkovycovy tisky (ještě ve větším počtu) vyžádal
a rozdál je v Praze našim předním etnografům a dal do zdejších biblioték.

Ale jiná práce Žatkovycova měla v Uhrách větší úspěch: přeložil do ma-
ďarštiny řadu děl hlavně Ivana Franka, dále Marka Vovčka, Fedkovycě, Nečuje-
Levyčského. Nebyly všechny vydány, protože se jen pro některé našel vydavatel.
Ale ty, které byly vydány, přece vykonaly svůj úkol: upozorniti objektivnější
lidi mezi Maďary na to, že existuje význačná ukrajinská literatura, a podobně

⁴ Ale toho Hnatjukova dopisu nemám. patrně se ztratil a ještě další asi dva dopisy Hnatjukovy.
Daleko více se však ztratilo mých dopisů, psaných Hnatjukovi — dostal jsem jich ze Lvovského
státního archivu jen část — snad se některé ještě najdou v jiných archívech.

to bylo s několika Žatkovyčovými maďarskými statěmi o uhersko-rusínském národopisu.

Podobnou práci vykonával vlivem Hnatjukovým i Žatkovyčovým také Strypskýj (kterého s Hnatjukem seznámil Žatkovyč) mezi Maďary, ale i mezi Rumuny, což vedlo k tomu, že r. 1913 byl Strypskýj zvolen členem rumunské akademie věd.

Počas moji návštěvy ve Lvově hovořili jsme o další naši spolupráci, která se pak intenzivně projevovala. Hnatjuk byl potom po léta hlavním sprostředkovatelem styků mezi mnou a I. Frankem, který při své rozsáhlé práci neměl času na psaní mnoha dopisů.

Roku 1899 počala v Praze vycházeti revue „Slovanský přehled“, redigovaná velkým přítelem Ukrajinců, Adolfem Černým, která ze všech českých časopisů měla najhojnější stati a stále přehledy o ukrajinských věcech kulturních, politických a sociálních. Hned v prvním ročníku uveřejnila obsáhlou studii Ivana Franka: „Rusínsko-ukrajinská literatura“ (v mém překladu). Byl jsem od počátku spolupracovníkem Slovanického přehledu hlavně pro věci ukrajinské, a informoval jsem Adolfa Černého o Hnatjukově činnosti na Zakarpatí. To dalo Černému podnět, aby si prostřednictvím Ivana Franka vyžádal od Hnatjuka článek o „Uherské Rusi“. Hnatjuk hned se obrátil na mne o některé rady, jak má tuto stat napsati, poslal ji potom, já jsem ji přeložil z jeho rukopisu i byla otištěna rovněž v prvním čísle časopisu, r. 1899 pod názvem „Rusini v Uhrách“. To už měl Hnatjuk svůj jasný pohled i důvěru v budoucnost Zakarpatských Ukrajinců, která se zakládala na důvěře v tamní lid. Nemusím ještě zdůrazňovati, že jsem tuto Hnatjukovu víru v budoucnost ukrajinského národa v Uhrách plně sdílel.

Hnatjuk mi často posílal své práce, abych je dodával českým etnografům a slavistům. První byla zásilka jeho knihy „Lirnyky“, kterou jsem dal mezi jinými i dru Zibrtovi, jenž o ní napsal pěknou recenzi v etnografické revui „Český lid“; tuto i jiné jeho práce, které mi Hnatjuk posílal (vydání knižní i v časopisech, zejména „Žytje i Slovo“, „Zapysky Naukovoho tovarystva im. Ševčenka“, „Etnohrafičnyj zbirnyk“ a pod.), doručoval jsem dalším českým vědcům, zejména universitním profesorům Horákovi, Polívkovi, Niederlemu, Máchalovi, Gollovi a jiným, kteří o nich referovali v českém tisku a nejvíce profesor Polívka, který Hnatjukovo etnografické dílo nazval „velkolepým, jakému není rovno žádné jiné v celém Slovanstvu.“ Toto moje prostřednictví ovšem trvalo jen do mého odjezdu do Vídně r. 1900, kdy potom korespondenci s nimi a s redaktorem „Slovanského přehledu“ udržoval Hnatjuk přímo. Jeho práce byla vysoko ceněná i všemi shora jmenovanými i řadou dalších českých vědců a to vedlo k tomu, že byl r. 1905 jmenován členem-korespondentem „Národopisné společnosti československé“.

Hnatjuk mne systematicky informoval o kulturních a politických věcech ukrajinských v Haliči; podle toho jsem psal články a zprávy do časopisů českých, hlavně do „Času“ (zejména také o „krvavých volbách“ haličských z r. 1897, při nichž polské úřední kruhy dopouštěly se neslýchaných násilí a falsifikátů, aby znemožnily zvolení Franka a některých jeho stoupenců za poslance do říšské rady rakouské); zasílal mi nové spisy Frankovy a sbírky jeho básní, čehož jsem použil k napsání první české podrobnější studie o životě a celém velkém díle Ivana Franka; studie vyšla ve dvou číslech „Čase“ k jubileu 25-leté literární činnosti Frankovy.

O jednom druhu těchto zásilek zmíním se zvláště: R. 1897 vycházel v Praze časopis pokrokové mládeže chorvatské, která zde studovala, „Hrvatska Misao“

(Chorvatská myšlenka), jehož jsem byl redaktorem a spolupracovníkem. Na základě mých zkušeností z pobytu ve Lvově a v Haliči, uveřejnil jsem v pěti číslech tohoto měsíčníku studii „*Selské hnutí v Haliči*“, kterou si ode mne chorvatští přátelé vyžádali, když z mých vyprávění seznali, že poměry selského lidu v Haliči jsou obdobné poměrům v Chorvatsku: v obou zemích selský stav tvořil tenkrát přes 80 % národa, a byli to sedláci hlavně s malým pozemkovým majetkem a částečně zproletarisovaní a utiskováni velkostaiky (i některými pozůstatky feudalismu) a celým tehdejším sociálním řádem — na rozdíl od českých zemí, kde převládal střední a větší selský majetek, takže česká „agrární politika“ nemohla být vzorem pro budoucí práci pokrokových chorvatských studentů mezi lidem. Zato akce Frankovy radikální strany mohly jim být vzorem výborným, o čemž je přesvědčila zmíněná moje studie. Psal jsem v ní o různých směrech polského selského hnutí, ale zvláště o programu a činnosti ukrajinsko-rusínské radikální strany Frankovy, a při tom podal i celkový přehled poměrů ukrajinského národa v Haliči a v Uhrách. Chorvatští studenti vyžádali si pak ode mne, abych jim opatřil tisky radikální strany, zejména její „Chlopskou bibliotéku“, kterou vydávali Franko a Pavlyk. A tu byl zase prostředníkem Hnatjuk, který mi poslal několik zásilek těchto tisků, když je dostal od Franka — některá zásilka se musila opakovat, protože první záhadně na poště zmizla a nebyla mi dodána; patrně si této akce všimla policie tehdejšího reakčního režimu v Haliči a chtěla tento styk znemožnit, což se jí však nepodařilo. A tak Franko a jeho směr získali si velký vliv jako už dříve na pokrokovou mládež českou, nyní i na chorvatskou českým prostřednictvím. Franko, Pavlyk a Hnatjuk jevíli velký zájem o „Hrvatskou Misao“, kterou jsem jim posílal, o čemž svědčí mnoho zmínek ve Hnatjukových dopisech. Příští rok vycházel jako pokračování „Hrvatske Misao“ (které byl maďarskou vládou odňat postdebít do Chorvatska) nový měsíčník „*Novo Doba*“, který byl už orgánem „sjednocené pokrokové mládeže chorvatské, srbské a slovinské“ a tak se vliv Frankova směru rozšířil i na další jihoslovanské země. I v tomto novém listu psal jsem o ukrajinských věcech, což opět budilo zájem a potěšení mých ukrajinských přátel, a zvláště také Hnatjuka vzhledem k jeho cestám do jižních Uher a projektované cestě do Chorvatska, jak to už bylo uvedeno v první části této stati.

S druhé strany jsem zase já posílal Hnatjukovi etnografickou literaturu českou, učebnice a slovníky češtiny, slovenčiny a chorvatštiny a díla z české beletrie, z nichž hodlal Hnatjuk vybrati některá ku překladu do ukrajinštiny a vydati je pak v publikacích Frankem a jím založeného vydavatelského spolku. Ale nedošlo k tomu, patrně pro obtíže překladu, když Hnatjuk sám přece jen se nenaučil česky natolik, aby mohl překládat české knihy s jazykovými finessami, a také nenašel jiného překladatele. A tak v publikacích Vydavatelského spolku byly z češtiny vydány jen některé práce Karla Havlíčka-Borovského v překladu Ivana Franka.

V časopisu „*Studentský sborník*“ jsem uveřejnil stať o ukrajinském školství a studenstvu, která byla kompilací informací od Hnatjuka samotného a stati Sydora Holubovyče, kterou mi Hnatjuk poslal. S uveřejněním tohoto mého článku byl spokojen a tlumočil mi též spokojnost Holubovyčovou, ale za to nikoli s jednou větou stati, kterou jsem uveřejnil v kalendáři studentského spolku „*Slavia*“ — dle konceptu, jejíž mi poslal Hnatjuk. Pojednávala o podobném tematě jako vzpomenuť článěk ve „*Studentském sborníku*“, ale byla mnohem obsírnější a podrobnější. Hnatjuk v ní píše o tom, jak polský režim omezuje ukrajinské

školsství v Haliči a uvádí křiklavé příklady nespravedlivosti polského režimu ve věcech ukrajinského školství. Všechny tyto oprávněné stesky Hnatjukovy jsem do stati pojmul, ale vyslovil jsem na konci naději, že se tyto poměry zlepší, až zvítězí mezi Poláky pokrokové směry, jaké se tenkrát objevovaly v polské mládeži, a že si potom tyto pokrokové generace, rusínská a polská „*podají ruce přes hřchy svých otců*“.

Hnatjuk mi poděkoval za uveřejnění tohoto článku, ale napsal mi v dopisu z 25. VI. 1897, že nesdílí tuto mou naději v novou generaci polskou: „*Jednu větu v článku napsal jste tak, jak já bych to nikdy nenapsal, protože je to v rozporu s mým přesvědčením. Nevěřím v žádnou demokratisaci polskou, celý jejich demokratism je jen móda . . . u nich jsou šlechtické názory tak zakořeněny . . . že by k jejich vykořenění bylo potřeba celých pokolení . . . S polskými socialisty by bylo Rusínům možno se nějak snášeti, aspoň nyní, ale bude-li to tak i nadále, bude-li pokračovati k lepšímu, to teprve uvidíme.*“

Toto byl jediný případ za celého mého styku s Hnatjukem, kde se projevil nesouhlas mezi námi, ale ten neměl na naše přátelství nijakého nepříznivého vlivu, jak o tom svědčí velký počet dalších jeho dopisů, stejně srdečných jako byly dosavadní. Přes svůj nesouhlas s touto mou jednou větou rozdal Hnatjuk kalendáře „*Slavie*“, jež jsem mu poslal, svým přátelům a také do knihovny ukrajinského studentského spolku „*Akademična hromada*“ a jiných lvovských biblioték.⁵

V listě z 20. VI. 1897 mi napsal: „*Vaše změna v moji stati*“ (t. j. v jeho konceptu, dle kterého jsem uveřejnil článek v kalendáři „*Slavie*“) — „*není nic strašného; každý kdo mne zná, ví, že já bych ji takto nezakončil*“.⁶

⁵ Tato malá „*aféra*“ mezi námi potřebuje vysvětlení, jak k ní došlo:

Nepřipuštění Ivana Franka na docenturu na Lvovskou universitu a vzpomenuť „*krvavé volby*“ haličské, vyvolaly hluboký otřes v duši Ivana Franka, ořes zcela pochopitelný. V tomto rozjiténém duševním rozpoložení napsal do vídeňského týdeníku „*Die Zeit*“ článek o Mickiewiczovi pod titulem: „*Poeta zrady*“. Tento článek vyvolal ohromné pobuření v polské veřejnosti a časopisectvu, které uveřejňovalo prudké útoky na Franka a vyslovovalo rozhořčení, že takový „*pomlouváč*“ Poláků a jejich největšího básníka je spolupracovníkem polského deníku „*Kurier lwowski*“. To vedlo k tomu, že Franko musil opustiti tuto redakci, která mu byla do té doby hlavním zdrojem existenčním a ocitil se následkem toho v bídě. Tu bych připoměl, že tenkrát právě Hnatjuk vyvolal velikou a zdařilou akci v ukrajinské veřejnosti, která měla zajistit Frankovi existenční prostředky.

Ve svých statích ku Frankově jubileu r. 1956 vylíčil jsem, že i čeští přátelé Frankovi nesouhlasili s jeho článkem v „*Zeitu*“, vytýkali mu nespravedlivost vůči Mickiewiczovi, ale omlouvali ho (zvláště článkem Macharovým v „*Case*“) křiklavými nespravedlnostmi polskými, jichž byl Franko obětí.

Tedy v takové situaci napsal mi Hnatjuk, (kterému rovněž byla zamítnuta habilitace za docenta Lvovské university) citované věty, které mne však nepřesvědčily, a já jsem dále doufal v nápravu postoje nových generací polských vůči Ukrajincům, ale mé důvody nepřesvědčily Hnatjuka, který mi napsal, že neznám Poláky všestranně, a kdybych se s nimi stýkal už od školních let, přesvědčil bych se, že „*oni jsou všichni fariseové*“, že Franko měl „*plný důvod psáti o „wallenrodismu*“, neboť Poláci jsou jim téměř *prosáki*“, a že jsou „*Reinecke Fuchs* mezi Slovany“ atd.

⁶ Průběhem let však na rozčilení, které Frankův článek v obou národech vyvolal, se více-méně zapomnělo, a Franko i Hnatjuk zase spolupracovali s pokrokovými Poláky, a Hnatjuk speciálně velmi intenzivně s polskými etnografy a slavisty, jak to podrobně líčí M. T. Jacenko ve své knize na str. 242–253.

Ovšem toto se týkalo hlavně ukrajinské a polské činnosti vědecké. Na poli politickém a národně-politickém i ve věcech školských (na př. polský odpor proti zřízení ukrajinské university ve Lvově) trvaly rozpory s Poláky nadále, i po skončení první světové války, kdy mnohé čisté ukrajinské kraje zůstaly v rámci nové sjednocené polské republiky; i tu se Poláci

Ještě o jedné zajímavé věci bych se zmínil z Hnatjukovy korespondence: Hnatjuk počátkem roku 1898 zajel na tehdejší ruskou Ukrajinu, do Kyjeva a napsal mi 6. III. 1898: „Po několikadenním pobytu přesvědčil jsem se, že co nevykonají haličtí Rusíni pro povznesení naší kultury, to Ukrajinci na Ukrajině jistě nevykonají, ač je jich tam tak velký počet. Oni se na plno szili s myšlénkou, že není-li jim možno pracovati „legálně“, raději nic nedělají, a do práce „nelegální“ nechť se pouštěti, ačkoli jiné národy v Rusku, často i desetkrát slabší počtem celou váhu kladou na nelegálnost, a práce se jim dobře daří. Nám nezbyva než mávnouti nad nimi rukou aspoň do té doby, než v Ha'iči nevezrosteme a nestaneme se větší silou. Pak snad spíše oni nás budou následovati.“

Připomínám při tom, že Franko, Pavlyk a Hnatjuk přes to posílali na Ukrajinu „nelegálně“ (v uzavřených dopisech nebo — a to hlavně — přenášením spolehlivými posly přes hranice) své publikace.

V dalších dopisech děkuje mi Hnatjuk za zásilky většího počtu exemplářů mého překladu „*Boa constrictor*“, které ve Lvově rozdal a věnoval několika bibliotékám, potom za zásilku Rozvodova překladu „*Ukradnušého štěstí*“ a mého článku o Frankovi v „Čase“, napsaného k jubileu 25-tého výročí Frankovy literární činnosti, a konečně podrobné zprávy o chystaných oslavách tohoto výročí, v jejichž pořídání měl Hnatjuk hlavní úlohu. Chystal jsem se těchto oslav zúčastnit, ale když první projektovaný termín byl by kolidoval s oslavami Kotljarevského a byl proto stanoven téměř o měsíc dříve, nemohl se jich bohužel zúčastnit, protože jsem v té době byl vázán jinými úkoly v Praze. Přispěl jsem k nim aspoň svými zprávami v českém tisku o jejich průběhu (dle sdělení Hnatjukových), dále tím, že jsem si od něho vyžádal klíše Frankovy fotografie pro „Slovanský přehled“, jehož redaktor Adolf Cerný se k mé radosti mohl oslavy Frankova jubilaie zúčastnit a tím, že k jubileu byl poslán I. Frankovi blahopřejný telegram, podepsaný T. G. Masarykem, J. Herbenem a mnou.

V několika dopisech z r. 1899 mi sděloval Hnatjuk zprávy o mých haličských ukrajinských přátelích a jejich činnosti a o tom, že ruský profesor Florinskij uveřejnil v kyjevských „Universitetských Izvěstijach“ polemiku (ve smyslu protiukrajinském) proti Frankova článku o ukrajinské literatuře ze „Slovanského přehledu“.

Tím končí moje *pražská* korespondence s Hnatjukem, pokud se mi zachovala, a dochází k období *videňskému*, kdy moje styky s ním zeslábly.

Bylo to zapříčiněno tím, že od roku 1900 byl jsem pražskou obchodní a průmyslovou komornou vyslán ve funkci ředitele oddělení pro zahraniční obchod na pět let do Vídně, potom vyslán na dlouhodobé misse do ciziny (celý Balkán, tehdejší ruské Polsko, Německo, Itálie, Švýcarsko, Belgie). Moje pracovní zaneprázdnění bylo tak veliké, že na literární a kulturní věci — a to i ukrajinské zbývalo velmi málo času.⁷

dopouštěli útisku a nespravodlivosti proti Ukrajincům (byť né tak křiklavých jako Rusové za carského režimu), a tu se ukázalo, že Hnatjuk měl mnoho pravdy ve svém úsudku o Poláčích, byť i ne (dle mého názoru) pravdu úplnou.

⁷ M. T. Jacenko ve své knize o Hnatjukovi zařadil mne omylem mezi etnografy (patrně ho k tomu vedly zprávy o mém záujmu o Hnatjukovou etnografickou činnost: o mém šíření znalosti o ní v českém prostředí atd.). Etnografem jsem však nikdy nebyl, nikdy jsem v tomto oboru nepracoval. Studoval jsem práva, a to hlavně obor ekonomický, a zamýšlel jsem se věnovati národohospodářské práci. Také jsem nebyl činným literárně nebo jako literární kritik. Moje sympatie ukrajinské, hlavně styky s Ivanem Frankem, ovšem mne vedly k tomu, že jsem za *studentských let* překládal z ukrajinštiny a psal o ukrajinské literatuře.

Ve „vídeňské“ době vyměnili jsme si s Hnatjukem jen několik málo dopisů, které se s celým materiálem mé tehdejší české, jihoslovanské atd. korespondence ztratily po mém návratu do Prahy. (Byly uloženy na půdě obchodní komory a za světové války byly spáleny v mé nepřítomnosti).

Všechno to neznamená, že bych byl za vídeňské doby ztratil zájem o ukrajinské věci literární — leccos jsem stačil přečísti a diskutovati o tom hlavně s básníkem J. S. Macharem — přítelem Ivana Franka — který sídlil ve Vídni, ale nestačil mi už čas, abych o tom psal, nebo je překládal.

Můj styk se Lvovem — s Frankem a Hnatjukem — obstarávali hlavně poslanci Frankova směru ve vídeňském parlamentě, Jarosevyč a Okunevskij, se kterými jsem se častěji stýkal a dle jejich informací poslal řadu zpráv do českého tisku o politických věcech ukrajinských.

Navštěvoval jsem při tom některé podniky ukrajinského akademického spolku „Sič“ ve Vídni, hlavně jeho oslavy Ševčenko, a v tomto spolku, jakož i v českém studentském spolku jsem se přičinil o to, aby byla od nich zaslána rakouskému ministerstvu školství petice za zřízení ukrajinské university ve Lvově; to bylo podporou velké akce, kterou rozvířil právě Hnatjuk, jenž o ní napsal i dva články do „Slovanského přehledu“.

Akce Hnatjukova pro ukrajinskou universitu došla velikého ohlasu a podpory zejména v Čechách — ale pro odpor polských vládních kruhů nedosáhla za doby rakusko-uherské svého cíle; ukrajinská universita ve Lvově byla zřízena až za Sovětského režimu a byla pojmenována „Univerzitou Ivana Franka“. Ale zásluh V. Hnatjuka o boj za uskutečnění tohoto cíle nelze zapomenuti.

Za první světové války nastalo úplné přerušení mých styků s V. Hnatjukem, jelikož jsem byl povolán do rak.-uher. vojska; z něho jsem desertoval r. 1916 do Italie, a tu ovšem žádný styk s Haliči nebyl možný. Po skončení války jsem žil v Paříži ve své úřední funkci, svěřené mi československou vládou až do roku 1926. Moje pracovní zatížení v té době bylo ještě daleko větší, než před válkou, takže jsem neměl čas sledovat situaci v ukrajinském kulturním dění.

Po návratu do Prahy v roce 1926 — tedy téměř po dvanácti letech, počítám-li od počátku války — a převzetí funkce generálního sekretáře Národní demokracie, musel jsem se nejdříve po nějakou dobu v nových poměrech řádně orientovati a do své nové funkce zapracovati. Pak jsem teprve mohl pátrati po svých přátelích ukrajinských a jihoslovanských.

A když jsem se dověděl o Hnatjukovi, byla to pro mne nesmírně žalostná zpráva, že se nachází už na smrtelném loži, a vzápětí došla zpráva o jeho smrti, která mne nesmírně vzrušila, a nejvíce mně bylo líto, že jsem se už ani písemně nemohl s ním rozloučiti . . .

Zůstal jsem věren odkazu Franka a Hnatjuka, i když jsem se stal generálním sekretářem strany národně-demokratické, která podporovala moskvofilský režim na Zakarpatí. Vedl jsem uvnitř strany boj proti tomuto jejímu zaměření — ale nevítil jsem.⁵

Teprve, když jsem se r. 1931 sám vzdal uvedené funkce (zakarpatské věci byly jedním z několika důvodů mé resignace) měl jsem ruce volné a od té doby jsem vedl hlavně v časopise „Fronta“ systematický boj proti vládnímu fedrování reakč-

⁵ Nesouhlasu se stanoviskem strany a jejího předsedy dr. K. Kramáře, dal jsem výraz i veřejně: r. 1920 vyšla publikace k jubileu 60-tých narozenin dra Kramáře. Je tam i moje stať, ve které jsem výslovně zdůraznil, že nesouhlasím s jeho stanoviskem v otázce ukrajinské. Tento můj projev vyvolal tenkrát jistou sensaci.

ního moskvofilství na Zakarpatí a provítězství ukrajinského rázu ve veřejné správě, školství atd. Tato moje činnost byla v duchu V. Hnatuka.

V těchto svých statích připomněl jsem velikou buditelskou práci, kterou vykonával na Zakarpatí Hnatjuk, a která našla odezvu v tamních lidu, jak se to ukázalo mohutnou účastí lidu na veřejných záležitostech, jakmile po válce spadly maďarské okovy, na jeho účasti při volbách do národních rad na Zakarpatí atd.

Vedle zmíněné činnosti pro ukrajinství na Zakarpatí pracoval jsem ukrajinisticky i v jiných směrech; byl jsem na příklad r. 1938 předsedou komitétu, který uspořádal největší a nejskvělejší oslavu Ševčenskovu v Praze, jakou nepředčila žádná jiná, která by byla pořadaná dříve i později a v této činnosti pokračoval jsem i po druhé světové válce.

Na drahého přítele Volodymyra nezapomínal jsem ani tenkrát a světlá jeho památka doprovází mne i dnes mojí životem, diktuje mi i nynější mé ukrajinistické práce, a bude mne provázeti do posledních dnů mého života . . .

— — —

Jako dodatek budiž mi dovoleno citovati pasáž z nekrologu o Hnatjukovi, jejíž uveřejnil universitní profesor I. Polívka v slavistickém sborníku „Slavia“ (1926, roč. V, str. 821—2): „Sběratelská a vydavatelská práce Volod. Hnatjuka byla ohromná . . . Nebylo jí rovné po rozsáhlých oblastech slovanských a pochybuji, nalézá-li se u jiných národů etnograf, který by byl vyvíjel stejnou, horlivou a výtěžky svými tak bohatou činnost. Tím obdivuhodnější jest duševní energie V. Hnatjukova, že to byl muž tělesně chorý, od mladých let stížený těžkým plicním neduhem, který po desetiletí, od r. 1903 po osudné cestě někdejších jižních Uhrách, téměř ani neopouštěl svůj příbytek. Generace budou čerpati z přebohatých materiálů, jím nasbíraných a vydaných, a na jejich základě doličovat velkou tvořivou sílu jeho národa.“ A „Slovanský přehled“ (1926, str. 647) končí nekrolog (v němž oceňuje i jeho politickou činnost) větou: „Smrt jeho znamená těžkou ztrátu pro ukrajinskou etnografii i pro slovanskou vědu vůbec“. K nekrologu je připojena Hnatjukova fotografie — ta, kterouž jsem opatřil r. 1899 k jeho článku „Rusíni v Uhrách“.

РЕЗЮМЕ

Франтішек Главачек: Мої зв'язки і співпраця з Володимиром Гнатюком

Спогади 90-річного чеського наукового і громадського діяча відносяться до початків збирацької і видавничої діяльності В. Гнатюка — другої половини 90-х років м. ст.

Автор познайомився з В. Гнатюком посередництвом Івана Франка, який 1895 р. відвідав Прагу і зустрівся з Ф. Главачком, як з перекладачем його творів на чеську мову. Наступного року Ф. Главачк вирішив поїхати на деякий час у Львів, щоб віч-на-віч познайомитись з українськими справами, які тоді були в центрі його уваги. В зв'язку з цією поїздкою розпочалось жваве листування між ним і В. Гнатюком. За порадою В. Гнатюка, Ф. Главачек по дорозі у Львів зупинився на Закарпатській Україні і відвідав кількох тодішніх представників культурного і громадського життя (*Жатковича, Гебея, Мустиляновича*), пропагуючи всюди ідеї Франка і Гнатюка, зокрема про необхідність підтримування зв'язків між закарпатськими і галицькими українцями.

У Львові автор провів 6 тижнів, будучи в щоденних стосунках з *В. Гнатюком, І. Франком, М. Павликом* та ін. Разом з Гнатюком відвідував деякі лекції у Львівському університеті та удосконалював в знанні української мови. Між ними виникла міцна дружба, яка продовжувалась і після повернення Ф. Главачка в Прагу. Ф. Главачек інформував Гнатюка про події в чеському культурному, політичному і громадському житті, перекладав на чеську мову його статті і публікував їх в чеській пресі, зокрема в ж. *»Slovanský přehled»*, вислав йому чеські, словацькі та інші книжки, поширював серед празьких науковців його публікації. В свою чергу В. Гнатюк систематично повідомляв Главачка про новості в українському літературному, культурному і політичному житті, рекомендував йому кращі твори української літератури для перекладу (зокрема твори *І. Франка*) тощо.

В 1900 р. Главачка на довгий час відраджено у Відень. Його листовні зв'язки з В. Гнатюком слабшали, а перша світова війна перервала їх зовсім.

Спогади спираються на численні цитати з листів Гнатюка, які розкривають певні або маловідомі моменти з його життя. Багато місця приділено науково-дослідній, громадській та національно-освітній праці В. Гнатюка на Закарпатській Україні, в Східній Словаччині, Бачці та Банаті.

SUMMARY

František Hlaváček : My Contacts and Co-Operation with Volodymyr Hnaňuk

The reminiscences of 90 years old František Hlaváček refer to the beginning of V. Hnaňuk's activity as a collector and publisher, i. e. the second half of the nineties of the last century.

The author's acquaintance with V. Hnaňuk was made through Ivan Franko, who visited Prague in 1895 and met him as a translator of his stories into Czech. In 1896 the author visited Lvov with an en route stop in the Carpatho-Ukraine following Hnaňuk's advice. In Lvov he stayed for six weeks and was almost in daily contact with V. Hnaňuk, I. Franko and M. Pavlyk. After his return to Prague his correspondence with Hnaňuk was intensified: F. Hlaváček used to inform him about the news in Czech cultural, political and social life, translated his articles into Czech and published them, especially in the periodical „Slovanský přehled“, he used to send him Czech books and made his publications popular in the Prague scientific circles. V. Hnaňuk in turn used to inform him about the Ukrainian affairs, recommended him books suitable for translation (especially those by Franko), etc. In 1900 F. Hlaváček was sent to Vienna for a longer time. In this period his correspondence with Hnaňuk lost its intensity and the 1st World War brought about its end. The reminiscences are based on numerous quotations from Hnaňuk's letters. Much attention has been devoted to Hnaňuk's research work as well as his political and educational activity in the Carpatho-Ukraine and in Eastern Slovakia, especially to his contacts with J. Žitkovič and H. Strypský.

Translation by L. Hřebíčková

ZUSAMMENFASSUNG

František Hlaváček : Meine Kontakte und Zusammenarbeit mit Volodymyr Hnatuk.

Die Erinnerungen des 90-jährigen František Hlaváček beziehen sich hauptsächlich auf die Anfangsperiode der Sammler- und Herausgebertätigkeit V. Hnatuks — auf die Hälfte der neunziger Jahre des 19. Jahrhunderts.

Durch die Vermittlung Ivan Frankos wurde der Verfasser mit V. Hnatuk bekannt. Franko besuchte 1895 Prag und begegnete ihm als Übersetzer seiner Novellen ins Tschechische. 1896 besuchte der Verfasser Lwow und auf Anraten Hnatuks machte er unterwegs einen Besuch in die Karpathoukraine. In Lwow hielt er sich 6 Wochen auf und pflegte täglichen Verkehr mit V. Hnatuk, I. Franko und M. Pavlyk. Nach seiner Rückkehr nach Prag wuchs sein Briefwechsel mit V. Hnatuk. F. Hlaváček informierte ihn über die Neuerscheinungen im tschechischen kulturellen, politischen und gesellschaftlichen Leben, übersetzte seine Arbeiten ins Tschechische und veröffentlichte sie, besonders in der Zeitschrift „Slovanský přehled“. Er schickte ihm tschechische Bücher und popularisierte seine Publikationen in Prager wissenschaftlichen Kreisen. V. Hnatuk informierte ihn wieder über die ukrainischen Angelegenheiten, empfahl ihm Bücher zur Übersetzung (besonders die Frankos) usw. 1900 wurde F. Hlaváček längere Zeit nach Wien entandt. In dieser Zeit erschlaffte seine Korrespondenz mit V. Hnatuk und der erste Weltkrieg setzte ihrem Briefwechsel ein jähes Ende. Die Erinnerungen stützen sich auf zahlreiche Zitate aus Hnatuks Briefen. Viel Aufmerksamkeit wird der wissenschaftlichen Forschertätigkeit und der politischen Erziehungsarbeit Hnatuks in der Karpatoukraine und in der Ostslowakei gewidmet, besonders werden seine Kontakte mit J. Žatkovič und H. Strypskyj hervorgehoben.